

ATATÜRK'ÜN İSLAM İNANCI

İbrahim Yılmaz, KaraKutu Yayınları, İstanbul, Mart-2008, 160 s.

Mesut İNAN*

İnanç ve ibadetleri içeren ve sosyologların her insan toplumunda bulunmasını zaruri olarak gördükleri din kurumu ve devlet arasındaki ilişkiler tarihsel süreçte her daim var olagelmiştir.

İstiklal mücadelesinin devam ettiği günlerde de kendisinden en çok istifade edilen müessese olarak başta din kurumu gelmektedir. Atatürk İstiklal Mücadelesi süresince sosyal bütünleşmeyi sağlamada din faktörüne son derece önem vermiş ve bunu her fırsatta dile getirmiş bir liderdir. Atatürk sonrası dönemde onun dine yaklaşımına dair zıt kutuplu görüşler sergilenmekte ve bir kesim Atatürk'ü “din” silahıyla gözden düşürmeye çalışırken diğer bir kesim de onu dinsiz ve ateistmiş gibi gösterme gayretine girmektedir.

Tasavvurumuz, düşüncelerimiz ve fikirlerimizle aşırılığa kaçmamayı tavsiye eden dinimiz orta yolda ilerlemeyi bize salık vermektedir.¹ İslam'da en temel kaidelerden birisi zahire göre hüküm verilmesidir. Bu bağlamda “Atatürk'ün İslam İnanç” adlı kitapta ezber bozan bilgiler verilmektedir.

Kitap ondört bölümden oluşmaktadır. Yazar önsözde, günahı ve sevabıyla Atatürk'ü bir insan olarak değerlendirmektedir. Türkiye'de Atatürk'le alakalı çarpık bir zihniyetin olduğunu, bilgilerin aşırılıklarla dolu olduğunu

* Arş.Gör. Sakarya Ü. İlahiyat F.

¹ Bakara, 2/143

belirtmektedir. Buna göre bir kesim Atatürk'ü dine karşı, materyalist bir düşünceyi savunan bir kişi olarak göstermekte ve dindarlıkla Atatürkçülüğün zıt kavramlar olduğunu iddia etmektedirler. Fakat Atatürk'ün dinle alakalı olarak söylediği birçok söz vardır. Bu nedenle yazar, onun ateist ve materyalist olduğu iddiasının doğru olmadığını dile getirmektedir.

Kitabın giriş bölümünde Atatürk'ün din anlayışı gösterilmeye çalışılmıştır. Onun gazetecilere verdiği Türk milletinin daha dindar olması gerektiğine dair beyanatlarını ve dinin daha iyi anlaşılması için yaptırdığı meal, tefsir ve hadis çalışmalarını yazar, onun din anlayışının müspet göstergesi olarak değerlendirmektedir. Ayrıca Atatürk'ün kendisini bir reformist olarak tanımlamak isteyen kişilere “Ben Luther olmayacağım!” diyerek cevap vermesi de aynı kategoride değerlendirilmektedir.

Kitabın birinci bölümü toplumumuzda çok kimsenin yanlış bildiği veya kasıtlı olarak aktarılan bilgilerle hataya düşürüldüğü Atatürk'ün soy ağacı ile ilgilidir. Atatürk kitapta Konyalı bir yörük olarak nitelendirilmektedir. Dedeleri Konya Karaman'dan uç beyi olarak giden Anadolu Türklerindedir ve daha sonra bugünkü Makedonya topraklarında yer alan Debre sancağına oradan da Selanik'e göç etmişlerdir. Atatürk'ün baba tarafının çoğu da hafızdır.

Kitabın ikinci bölümünde Atatürk'ün dinin yanında olduğu, din eğitimine dair verilen örnekle açıklanmıştır. Ona göre din adamlarının şeceresi belli olacak ve yedi kat daha fazla Müslüman olacaklardır. İlahiyat fakültesi mezunu olanlar da layık oldukları yerlere yerleştirilecektir. Yazar burada Atatürk'ün Yahudi dönmesi olan kişilerin Osmanlı'da yüksek mevkilere yükseldiklerini bildiği için din adamlarının şecerelerinin mutlaka araştırılması gerektiği fikri üzerinde durmuş ve onların İslam'ı bozmak amacıyla olduğunu Atatürk tarafından bilindiğini belirtmiştir.

Üçüncü bölüm yazarın Mustafa Kemal Atatürk'ün İslam devleti ve İslam tarihi anlayışını belirttiği kısımdır. Atatürk Hz. Peygamber'den övgü ve saygıyla söz etmiş, hürmetkar ve sitayişkar ifadeler kullanmıştır. Atatürk'ün tarih bilgisi, tarihle alakalı okumalar yaptığını göstermektedir. Okuduğu eserler de bu bölümde verilmeye çalışılmıştır. Onun Türk-İslam tarihi anlayışı da “milli tarih” anlayışıdır. Bu bağlamda Atatürk, Türklerin tarih içerisinde pek çok şey yaptıklarını fakat bunların İslam Medeniyeti içerisinde eriyip gittiğinden bahsetmektedir. Türk tarihine, özel olarak ilgilenilmesi gereken ve orta-

ya çıkarılması elzem olan bir tarih gözüyle bakmıştır. Yabancı tarih kitaplarının tarihi realitelere göre Türkleri anlatmadığından ve bu nedenle Türklerin küçük düşürüldüğünden bahsetmiştir. Onun İslam devletine bakışı ise Hz. Peygamber ve Raşid Halifeler döneminin adil geçtiği fakat, daha sonra dinin siyasete alet edildiği yönündedir. Buna göre İstibdat, istismar ve ihtirasların desteklenilmesi için hükümdarların ulema sınıfını zorladıkları ve kullandıklarını tespit etmiştir. Bu bölümde ayrıca Mustafa Kemal'in hilafet ve saltanatın kaldırılması münasebetiyle yaptığı konuşmalar yer almakta, siyasi ve idari yönden yok saydığı hilafet makamının ilmi ve dini yönden de meşruiyetini yitirdiğini belirttiği ibareler sunulmaktadır. Yazar Atatürk'ün kavram kargaşasına verdiği tepkiye de dikkat çekmiştir. Burada ilginç olan olay ise Bursa'daki Amerikan Koleji'nde üç kız çocuğunun Hıristiyan yapılması neticesinde Atatürk'ün "Bu okula derhal müdahale edip, kapatın!" emridir.

Kitabın dördüncü bölümünde Atatürk ve İslam'ın yorumlanması ele alınmıştır. Özetle onun İslam yorumu şöyledir: İslam günün getirdiği ve siyasi çıkarılara göre kullanılan bir din değildir. İlmli, modern, hoşgörü çerçevesinde kurgulanmış yani zaten dinin özünde olan fakat yanlış yapılan yorumlarla bu üç değerden uzaklaştırılan bir dinin özelliklerinin doğru anlatılması ihtiyacıdır. Bu manada tekke ve zaviyelerin kapatılmasını halkın hurafelerden arındırılması için bir adım olarak gören yazar, hutbelerin Türkçeleştirilmesini ise en az onun kadar önemli bulmaktadır. Yazar ezber Atatürkçülüğün ülkeye zarar verdiğinden ve Atatürkçüyüm diyen fakat İslamiyet'i Atatürk'ten uzak tutmaya çalışan bir zihniyetin oluştuğundan dem vurmaktadır. Sorgulayacağımız husus onun ne kadar dindar olduğu değil, ulusun dini yaşayış biçimine getirdiği unsurlar olmalıdır. Belki Atatürk aşırı dindar ve ağzından çıkan her iki kelimedenden biri İslami öğeler taşıyan bir insan değildi. Ama bir ulusun dine olan ihtiyaç ve önemini herkesten iyi biliyordu. Dolayısıyla bugüne kadar yapılanlar söz konusu gerçeklerin çarpıtılmasından ibaret olmaktadır. Osmanlının çöküşünü dine dayandırmak ne kadar saçma olacaksa aynı şekilde Atatürk'ün "dinsiz" olduğunu söylemek de o kadar saçma olacaktır. Yazar hurafelerin dine karışmasının Atatürk'ü çok rahatsız ettiğini belirtmiştir. Bu meyanda her konuda işi ehillerine vermek gerektiği gibi din alanında da işi ehillerine vererek çalışmalar yaptırdığı belirtilmiştir.

Bu bölümde Atatürk'ün laiklik anlayışı da yer almaktadır. Atatürk'e göre laiklik, hem vicdan özgürlüğü gibi temel bir insani değere hizmet eder, hem de bu değere büyük önem veren İslam diniyle uyum içinde olduğu için her

Türk vatandaşının benimsemesi gereken bir ilkedir. Bir Fransız gazeteciye verdiği röportajda siyasetin dine aykırı olması şöyle dursun, dini yönden eksik olduğunu bile hissediyoruz cevabını vermiştir.

Beşinci bölüm yazarın Atatürk'ün kadın giysileri ile alakalı görüşlerini ele aldığı ve değerlendirdiği bölümdür. Atatürk'ün görüşü; giysiyle alakalı ifrat ve tefritlerin yaşandığı, ya aşırı derecede kapalı veya aşırı derecede açık giyinildiği ve bunların her ikisinin de şeriatın ve dinin haricinde olduğudur. Günümüzde de hala kılık-kıyafet özgürlüğü çerçevesinde başörtüsü tartışmaya devam etmektedir. Bu konuda Atatürk "dinin tavsiye ettiği örtünme hem hayata hem de fazilete uygundur" demiştir.

Altıncı bölümde yazar tüm İslam diyarlarını dolaşan, bütün mezhep ve tarikatları inceleyen, İslam dünyasını çobansız bir sürüye benzeten bir din alimi olan Şeyh Ahmet Senusi ve Atatürk arasındaki ilişkileri ve Kurtuluş Savaşı'nda onun Atatürk'e verdiği destekten bahsetmektedir.

Yedinci bölümde Atatürk'ün inancı ele alınmış ve onun dini tecrübelelerini ve yaşayışını bir anı olarak anlatan insanların görüşlerine başvurulmuştur. Hepsinin kanaati onun inançsız olmadığı yönündedir. Bugün toplumumuzda bile dinin gereklerini yerine getirmeyen insanlar vardır. Nasıl ki, biz onları dinin dışına itmiyorsak aynı şekilde Atatürk'ü de marksist zihniyete sahip birilerinin iddia ettiği gibi değerlendirmeyiz. Verilen görüşler onun dinî hassasiyetlere sahip olduğu fakat onların gereğini her daim yerine getirmediği veya getiremediği şekliyle olmuştur.

Sekizinci bölüm Atatürk'ün Hz. Muhammed'e ve Müslümanlığa bakışını konu edinmektedir. Bu bölümde yazar Atatürk'ün Hz. Peygamberle ve Müslümanlıkla alakalı söylediği sözlere yer vermiştir. Sözlerinde ortak olan nokta övücü ifadelerdir.

Dokuzuncu bölümde masonlar ve komünistler için Mustafa Kemal'in ifade ettiği düşünceleri ve söylevleri yer almaktadır. Atatürk komünizmin Türk topraklarında barınmayacağını sezmiştir. Bu kanaatini verdiği demeçlerde dile getirmiştir. Atatürk, Osmanlı'nın son dönemlerinde etkin örgüt olan masonik yapılanmadan da söz etmiştir. Yazarın da ifade ettiği üzere o bir beyanat ve hatıratında, hem komünizme hem de masonluğa karşı olan görüşlerini açıklamıştır.

Onuncu bölümde yazar Atatürk'ün Kur'an tefsirini İslam dinine sonradan giren her türlü safsata, hurafe ve sapkın inançtan arındırmak ve bütün milletin bu tefsiri okuyup anlamasını sağlamak amacıyla yazdığını belirtmektedir. Bunun için talimatlar vermiş ve Kur'an mealinin Mehmet Akif Ersoy tarafından, tefsirinin Elmalılı Hamdi Yazır tarafından, hadis tercümelerinin ise Ahmed Naim tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. Ahmed Naim'in vefatı üzerine hadis tercümelerine Kamil Miras devam etmiştir. Ancak Mehmet Akif daha sonra bu görevi bırakmış ve aldığı avansı iade etmiştir. Hem meal hem de tefsir işi Elmalılı Hamdi Yazır tarafından yapılmıştır. Yazar Atatürk'ün bu çalışmalarla bizzat yakından ilgilendiğini ve Şeyh Sait isyanının çıktığı bir dönemde onun, İslamiyet'in asrın idrakine göre söylenmesini istediğini belirtmiştir.

Kitabın kalan bölümleri kısa olarak geçilmiştir. **Onbirinci bölümde** Atatürk'ün yaptığı dualardan bahsedilmiştir. **Onikinci bölümde** yazar Cuma namazından sonra açılan TBMM'yi ve her yere gönderilen davetiye metnine yer vermiştir.

Onüçüncü bölümde Atatürk'ün çok meşhur olan Balıkesir hutbesi bulunmaktadır. **Ondördüncü bölümde** ise onun günlüğünden bazı anekdotlar aktarılmaktadır. Günlüğünde yer alan en dikkat çekici nokta onun hemen hemen her gün bir hafıza Kur'an okumasıdır.

Sonuç olarak, kitap bugüne kadar anlatılan Atatürk'ü dinî yönüyle ele almakta ve onun söylediği sözleri, dini tutum ve davranışları ve hassasiyetleri ile dinsiz olamayacağını dile getirmekte, her insan gibi doğru ve yanlışlarının bulunacağı yönüyle onun da bir kul olduğunun hatırdan çıkarılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Günümüzle karşılaştırıldığı zaman Maonun temsilcilerinin Atatürk'e sahip çıkması gariplik arz etmektedir. Onun zahire göre hükmedilen dinimiz açısından İslam inancına sahip olduğu ve ona atfedilen dinsiz yakıştırmalarının önyargılı yaklaşımların bir neticesi olacağı göz önünde bulundurulmalıdır.